
I. ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК[330.131.5:334.735]:338.432(477)

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

С. С. НІКОЛЕНКО, доктор економічних наук, професор;
О. М. ТАРАН-ЛАЛА, кандидат економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою даного дослідження є обґрунтування місця та ролі споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки й побудова структурної моделі оцінки ефективності її функціонування. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких методів дослідження: логічного та порівняльного аналізу, угруповання і зіставлення. **Результати.** Розвиток споживчої кооперації та її агропромислової інтеграції є одним із першочергових напрямів стабілізації й розвитку аграрного сектора національної економіки. Тому ефективність функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки, яка тісно пов'язана з розвитком продуктивних сил і поглибленням суспільного поділу праці через специфічні особливості цієї організаційно-правової форми об'єднання, повинна характеризуватися певними критеріями та системою економічних показників. У статті розглянуто питання, що стосуються місця й ролі споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки. Методологічно сформовано та побудовано структурну модель оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки. **Практична значущість результатів дослідження.** Комплексну оцінку ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки з використанням запропонованої структурної моделі доцільно проводити на підставі постійного моніторингу за необхідності оцінки її стану в державі або в регіоні (області) та розробці напрямів коригування організаційно-правових, економічних і соціальних умов перспективного розвитку споживчої кооперації. При цьому практичне використання запропонованої моделі дозволить за рахунок вибіркового використання показників надавати комплексну оцінку функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки.

Ключові слова: критерії, показники, оцінка ефективності, споживча кооперація, аграрний сектор, національна економіка.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Розвиток споживчої кооперації та її агропромислової інтеграції є одним із першочергових напрямів стабілізації й розвитку аграрного сектора національної економіки. Дієздатність споживчої кооперації в цьому секторі тісно пов'язана з розвитком продуктивних сил і поглибленням суспільного розподілу праці через специфічні особливості цієї організаційно-правової форми об'єднання, тому ефективність її функціонування має характеризуватись певними критеріями та системою економічних показників.

Серед позитивних явищ розвитку споживчої кооперації та її агропромислової інтеграції можна відзначити те, що вона дає можливість товаровиробникам одержувати прибутки не тільки від прямого сільськогосподарського виробництва, але також і від участі у великомасштабному бізнесі, одержання прибутків від подальшого руху виробленої продукції, що не під силу приватному товаровиробникові. Крім того, кооперативна діяльність надає право селянам на здорову конкуренцію та є сильним важелем впливу на посередників. Але для достовірного судження й визначення ролі та місця споживчої кооперації в розвитку аграрного сектора України потрібна розробка спеціальної методології оцінки її ефективності, яка б визначала порядок і принципи створення та існування споживчої кооперації і відокремлювала її в особливу самостійну економічну форму господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія та практика останнім часом приділяє серйозну увагу вивченню науково обґрунтованої методології оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки.

Багаторічні дослідження зарубіжними та вітчизняними науковцями особливостей функціонування світового кооперативного руху показують, що різні автори обирають різну кількість критеріїв і показників економічної ефективності функціонування споживчої кооперації – від 10 до 40 і більше [1–14], але досі немає чітко сформованої системи критеріїв ефективного функціонування споживчої кооперації саме в аграрному секторі національної економіки. Тому систематизація критеріїв і показників економічної ефективності функці-

онування споживчої кооперації в аграрному секторі донині залишається надзвичайно актуальною.

Принципи наукового дослідження, методологія та система показників для оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки досі залишаються недостатньо систематизованими й обґрунтованими. Проте саме вони становлять основу для судження про ефективність функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи, а також визначення її ролі в розвитку економіки України в цілому.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є обґрунтування місця та ролі споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки й побудова структурної моделі оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Масштабні перетворення в Україні впродовж двох останніх десятиліть супроводжуються актуалізацією ролі споживчої кооперації у вирішенні економічних і соціальних проблем сільських територій, тому що ефективне сільськогосподарське виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки держави, задоволення населення країни високоякісними продуктами харчування в достатній кількості та різного асортименту.

Нинішня аграрна структура, за якої збільшується концентрація земель у межах агрохолдингів, які спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних монокультур переважно зернової та олійної груп, а виробництвом трудомісткої плодоовочевої та м'ясо-молочної продукції займаються дрібні особисті селянські господарства та фермери, є незбалансованою. Сільськогосподарська концентрація в такому вигляді не передбачає соціальний розвиток села, створення нових робочих місць, зниження цін на продукти харчування.

Так, в Україні у 2016 р. діяло: 7 769 господарських товариств, 41 488 фермерських господарств, що обробляли 4 340,8 тис. га сільськогосподарських угідь (у тому числі 4 220,2 тис. га ріллі); 191 виробничий кооператив; 774 обслуговувальних кооперативи; 322 державних сільськогосподарських підпри-

емства, 1 721 сільське споживче товариство та 3,8 млн особистих селянських господарств, із яких, за оцінками експертів, лише 1 % охоплено кооперацією. Найбільшу питому вагу у структурі сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів мають багатофункціональні кооперативи – 44,5 %. Частка заготовельно-збутових, переробних і сервісних кооперативів становить відповідно 27,7, 13,8 та 6,1 % [13].

Донині залишаються невирішеними питання формування надійної соціально-економічної основи для заснування й подальшого успішного розвитку молочарських кооперативів, проблеми вдосконалення їх державного регулювання, діяльності та менеджменту, пошуку шляхів підвищення ефективності й фінансового забезпечення. Відсутність ефективних, доступних для сільських товаровиробників каналів реалізації сільськогосподарської продукції є ключовим фактором, який призводить до зниження життєвого рівня сільського населення. Але слід зауважити, що ефективне функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки залежить саме від забезпечення її стійких перспектив у продовольчій безпеці та підвищення доходів сільськогосподарських товаровиробників [7].

Реалізація всього комплексу соціально-економічних функцій споживчої кооперації у складних умовах ринкового середовища, що динамічно змінюється, за необхідності подолання наслідків кризових явищ, вимагає від неї істотного підвищення ефективності управлінських технологій на основі розгортання багатоаспектних інтеграційних і кооперативних зв'язків із різними господарюючими суб'єктами.

Вітчизняна та світова практика показує, що споживча кооперація як форма добровільного об'єднання фізичних осіб для колективного підприємництва здавна є найважливішим напрямом розвитку аграрного сектора національної економіки, що забезпечує найбільш ефективне використання землі, трудових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів.

Практика зарубіжних країн свідчить, що система виробництва та реалізації продукції аграрного сектора економіки, головним чином, побудована на основі кооперації дрібних товаровиробників (фермерів) та агропромислової інтеграції в агропромисловий комплекс

(АПК). Так, у більшості країн кооперація займає одне із провідних місць у розвитку національної економіки та соціальному прогресі й відіграє важливу роль у багатьох аспектах: економічному, соціальному, екологічному тощо.

Більше половини сільськогосподарської продукції Європи вирощується, переробляється і продається через кооперативні системи збуту (по молочних продуктах – від 60 до 100 %). У США кооперативам належить 15 % усього експорту (значна частка ринку належить споживчим кооперативам), у Данії – 33 %, у Норвегії – 25 %. У Японії майже всі домашні фермери є членами сільськогосподарських кооперативів. У 20-ти країнах-членах Міжнародної молочної федерації виготовляється 55 % світового обсягу молока, через кооперативи надходить 86 % молока, що йде на переробку. Відповідно, ними виробляється 85 % масла, 70 % сиру та 56 % питного молока [7, 10, 11].

За 2006–2016 рр. також значно підвищилася роль кооперативних підприємств у США. Так, на розвиток молочної індустрії країни суттєво впливають молочні кооперативи, які через систему контрактних відносин із фермерами, приватними фірмами й організаціями залучені у вертикально інтегровані структури молочної індустрії країни. При цьому відбувається їх укрупнення, розширення масштабів і сфери їх діяльності. Комерцією зайнято близько 340 молочних кооперативів [7, 10, 11].

Отже, кооперативна форма найбільш розвинена у скандинавських країнах, Швейцарії, Данії, Нідерландах, США, Польщі, Новій Зеландії та Японії. У цих країнах видані загальні закони, які регламентують і регулюють діяльність кооперативів [7, 10, 11]. Співпраця кооперативів сільських товаровиробників зі спеціалізованими фірмами дозволяє цим кооперативам займатися виробництвом сільськогосподарської продукції, так як для цього створені всі передумови – широко розвинений агропромисловий сектор і всебічна підтримка з боку держави.

Разом із тим, якщо розглядати функціонування споживчої кооперації України та процес її агропромислової інтеграції в національну економіку, слід визнати, вони йдуть повільними темпами, що певною мірою стримує розвиток агропромислового комплексу національної економіки. Це пов'язано з цілим рядом причин:

недосконалістю законодавчих актів, слабкою підтримкою з боку держави та владних структур, недостатністю методичного забезпечення організаційно-економічного функціонування формувань кооперативного типу.

Отже, виходячи з аналізу стану науково-методичного забезпечення функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки та проблем, які стримують розвиток споживчої кооперації, необхідним є впровадження послідовних заходів активізації її ролі в аграрному секторі національної економіки. По-перше, слід сприяти формуванню регіональних центрів кооперації, де разом із дорадчими службами надавати консультативну допомогу кооперативам, що створюються. По-друге, необхідно сприяти підвищенню освітянських знань потенційних кооператорів, створити школу кооперативних лідерів, організувати атестацію державних службовців, відповідальних за розвиток кооперації; для забезпечення кадрами кооперативних формувань варто запровадити підготовку спеціалістів сільськогосподарської кооперації у вищих аграрних профілю. По-третє, необхідно забезпечити відповідну освіту та стажування за кордоном вітчизняних спеціалістів із кооперативного розвитку вищого рівня кваліфікації; активізувати наукові дослідження з питань розвитку кооперації та інтеграції в аграрному виробництві. По-четверте, слід ширше використовувати синергетичний підхід для методологічного обґрунтування функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі з виокремленням структуроутворювальних чинників, формування багаторівневої горизонтально та вертикально інтегрованої споживчої кооперації як соціально-економічної системи. Нарешті, необхідно систематизувати економічні показники оцінки ефективності функціонування кооперативних структур і розширити дослідження чинників, що негативно впливають на розвиток кооперації.

Формування концепції та методологічна розробка структурної моделі оцінки ефективного функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки відіграє дуже важливу роль у розвитку агропромислового комплексу України. Ефективність функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки як будь-якого економічного процесу тісно пов'язана з

розвитком продуктивних сил і поглибленням суспільного поділу праці в силу своєї специфічної соціальної особливості, а отже, характеризується певними критеріями й системою економічних показників.

Ефективність суспільного виробництва – це ключова категорія економічної науки, згідно з якою вона визначається як порівняння результатів виробництва з витратами суспільної праці на їх отримання, співвідношення маси створених споживчих вартостей із сукупними витратами живої і матеріалізованої праці. Іншими словами, ефективність суспільного виробництва відображає кінцевий корисний ефект, досягнутий за певний період часу. Економічна ефективність виробництва взагалі й сільськогосподарського, зокрема, характеризується не просто співставленням економічного ефекту (результату) до ресурсів (витрат), який зумовив цей результат, а й певними критеріями та показниками. Критерії ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки повинні відображати кінцеву мету і особливості умов функціонування її як галузі матеріального виробництва. Для цих цілей необхідно використати систему взаємопов'язаних економічних показників, що всебічно розкриє рівень, динаміку й фактори підвищення ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки, та дозволить провести комплексний аналіз її економічної ефективності загалом.

На основі вищезазначеного, нами систематизовано певні критерії оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки у вигляді структурної моделі (рис. 1).

Дану модель із деякими уточненнями можна прийняти за основу комплексної оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки, а також на рівні області або регіону. Так, ґрунтуючись на даній моделі, можна стверджувати, що кооперація є ефективною організаційно-економічною формою сприяння сільському розвитку та передбачає соціальну, економічну та просторову взаємодію учасників, спрямовану на виконання суспільних функцій сільського господарства й забезпечення зростання життєвого рівня сільського населення.

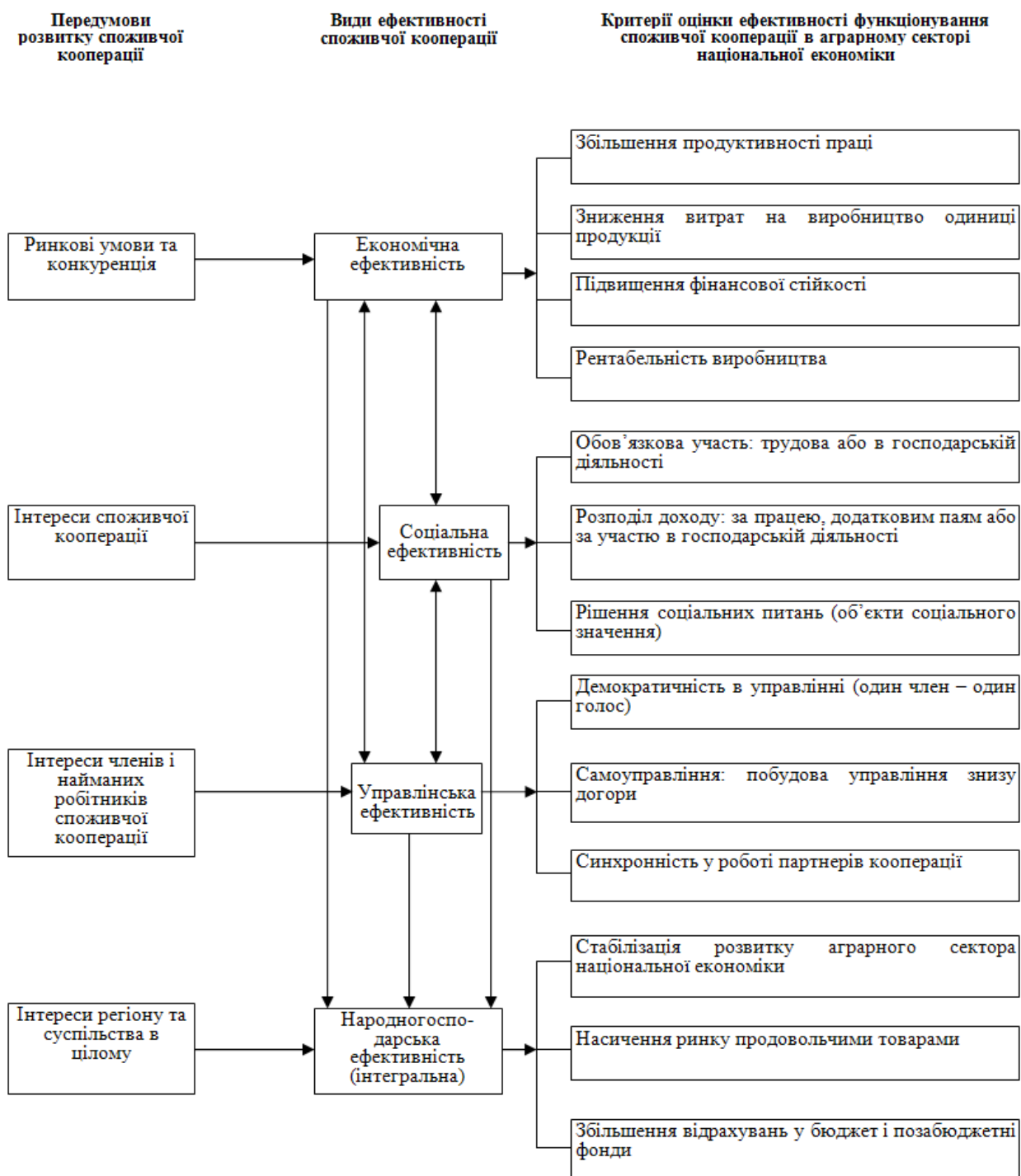

Рис. 1. Структурна модель оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки

Під час оцінки ефективного функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки необхідно також урахувати, що її ефективність значною мірою залежить від сумлінного виконання членами своїх обов'язків, що визначені статутом і Правилами внутрішньогосподарських відносин у кооперативі. Так як

сучасні економічні умови вимагають швидких, неординарних рішень, консервативне мислення у процесі управління кооперативом вважаємо неприйнятним, як таке, що веде до знищення принципів споживчої кооперації, а отже, і самої кооперативної ідеї.

У ході використання критеріїв оцінки ефек-

тивного функціонуванні споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки також особливу увагу слід приділяти аналізу впливу зовнішніх та внутрішніх загроз її діяльності, які можуть за певних обставин спричинити кризові явища.

У рамках цього дослідження нами було виділено проблеми внутрішнього середовища, що характерні для споживчої кооперації України як соціально-економічної системи, а саме: складність кооперативного управління; пасивність частини членів споживчої кооперації, їхнє небажання та невміння працювати в самоврядних організаціях на громадських засадах; підозрілість і недовіра один до одного; загострене почуття ризику вкладення коштів у пайові фонди; випадки порушень правил внутрішньокооперативних відносин; не завжди зрозумілий процес ціноутворення; відсутність вертикальних кооперативних організаційних структур; негативний вплив посередників та інших монополістів на ринку тощо.

До основних загроз із боку зовнішнього середовища, що впливають на функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки, належать: низький рівень державної підтримки її розвитку, подвійне оподаткування, недостатній рівень професійних знань серед учасників споживчої кооперації щодо її цілей та мети створення.

Отже, на основі виокремлення вищезначених проблем, вважаємо, що функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки та оцінка її ефективності повинна бути спрямована на подолання впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на функціонування споживчої кооперації й орієнтована на її розвиток та агропромислову інтеграцію в національну економіку.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Комплексну оцінку ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки з використанням запропонованої структурної моделі доцільно проводити на основі постійного моніторингу за необхідності оцінки її стану в державі або в регіоні (області) та розробки напрямів коригування організаційно-правових, економічних і соціальних умов перспективного розвитку споживчої кооперації. При цьому практичне використання запропонованої моделі дозволить за

рахунок вибіркового використання показників надавати комплексну оцінку функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки.

Отже, результати, що отримані в рамках даного дослідження, сприятимуть подальшому розвитку методології та методики оцінки ефективності функціонування споживчої кооперації в аграрному секторі національної економіки, а це, у свою чергу, сприятиме більш цілісному функціонуванню споживчої кооперації як соціально-економічної системи в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андриенюк Н. Споживча кооперація України і проблеми та перспективи розвитку / Н. Андриенюк // Економіка України. – 1997. – № 11. – С. 87–90.
2. Апопій В. В. Місце і роль кооперації у формуванні аграрного ринку України / В. В. Апопій // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України ХХІ століття». – Київ : Укоопосвіта, 2001. – С. 255–263.
3. Біла О. Г. Фінансова стабілізація у споживчій кооперації / О. Г. Біла // Фінанси України. – 1999. – № 10. – С. 89–95.
4. Бабенко С. Г. Споживча кооперація України: етапи встановлення, тенденції, сучасні пріоритети розвитку / С. Г. Бабенко // Вісті. Діловий випуск. – 2006. – 20 жовтня. – 65 с.
5. Бабенко С. Г. Сучасні тенденції і пріоритети розвитку споживчої кооперації України / С. Г. Бабенко // Вісті. – 2006. – 26 жовтня, Вісті. Діловий випуск. – 2006. – 27 жовтня. – 65 с.
6. Беренштейн Б. Л. Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні / Б. Л. Беренштейн, О. М. Третяк // Економіка АПК. – 2016. – № 7. – С. 38–43.
7. Ваніловський М. Українська кооперація: вимоги сьогодення і перспективи / М. Ваніловський // Вісті ДВ. – 2016. – 1 грудня. – 78 с.
8. Малік М. Й. Науково-методичне забезпе-

чення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 103–108.

9. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М. Й. Малік, Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2016. – № 3. – С. 3–8.
10. Мітюков І. О. Фінансові послуги України : енциклопедичний довідник [у 6 т.] / І. О. Мітюков, В. Т. Александров, О. І. Ворона, С. М. Недбаєва. – Київ : Укрбланквідав, 2001. – Т. 2. – 602 с.
11. Панасюк Б. Я. Кооперація та інтеграція в сучасному селі / Б. Я. Панасенко // Вісник аграрної науки. – 2016. – № 4. – С. 24–29.
12. Таран-Лала О. М. Проблеми функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в нових економічних умовах / О. М. Таран-Лала // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : «Економіка». – 2016. – № 1 (47). – Том 1. – С. 152–158.
13. Таран-Лала О. М. Взаємодія національної економіки і споживчої кооперації як соціально-економічної системи / Таран-Лала О. М. // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2016. – № 3 (30). – Частина II. – С. 216–221.
14. Таран-Лала О. М. Методологічні аспекти формування механізму діагностики ефективного функціонування споживчої кооперації України як соціально-економічної системи / Таран-Лала О. М. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : «Економічні науки». – 2016. – № 1 (73). – С. 77–91.

REFERENCES

1. Andrenyuk, H. (1997). *Spozhyvcha kooperatsiya Ukrainy i problemy ta perspektivy rozvytku* [Consumer cooperation in Ukraine and the problems and prospects of development]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine* [in Ukrainian]
2. Apopiy, V. V. (2001). Mistse i rol' kooperatsiyi u formuvanni ahrarnoho rynku Ukrainy [Location and cooperative role in shaping the agricultural market of Ukraine]. Proceedings from *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya «Natsionalnyi kooperatyvnyi rukh ta strukturni zminy v ekonomitsi Ukrainy KhKhI stolittia» – International Scientific and Practical Conference «National Cooperative Movement and Structural Changes in the Economy of Ukraine of the XXI Century»*. (pp. 255–263). Kyiv: Ukooposvita [in Ukrainian].
3. Bila, O. H. (1999). Finansova stabilizatsiya u spozhyvchii kooperatsiyi [Financial stabilization in consumer cooperation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 10, 89–95 [in Ukrainian].
4. Babenko, S. H. (2007). Spozhyvcha kooperatsiya Ukrainy: etapy vstanovlennya, tendentsiyi, suchasni priorityty rozvytku [Consumer cooperation of Ukraine: stages of installation, trends, current development priorities]. *Visti. Dilovyi vypusk – News. Business Issue*, October 20, 65 [in Ukrainian].
5. Babenko, S. H. (2006). Suchasni tendentsiyi i priorityty rozvytku spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrainy [Current trends and priorities for the development of consumer cooperation of Ukraine]. *Visti – News*, October 26, *Visti. Dilovyi vypusk – News. Business Issue*, October 27, 65 [in Ukrainian].
6. Berenshteyn, B. L. & Tretiak, O. M. (2016). Rozvytok silskohospodarskoi kooperatsii v Ukraini [Development of agricultural cooperatives in Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy of the Agricultural Complex*, 7, 38–43 [in Ukrainian].
7. Vanilovskyi, M. (2016). Ukrainaska kooperatsiia: vymohy sohodennia i perspektivy [Ukrainian cooperation: the requirements of the present and prospects]. *Visti. Dilovyi vypusk – News. Business Issue*, December 1, 78 [in Ukrainian].
8. Malik, M. Y. (2010). Naukovo-metodychne zabezpechennia rozvytku kooperatsii v ahrarnii sferi ekonomiky [Scientific and methodological support development cooperation in the agricultural sector of the economy]. *Ekonomika APK – Economy of the Agricultural Complex*, 12, 103–108 [in Ukrainian].
9. Malik, M. Y. & Luzan Iu. Ia. (2016). Problemnii pytannya rozvytku kooperatsiyi ta intehtratsiynykh vidnosyn v APK [Problematic issues of cooperation and integration relations in agriculture]. *Ekonomika APK – Economy of the Agri-*

- cultural Complex*, 3, 3–8 [in Ukrainian].
10. Mityukov, I. O., Aleksandrov, V. T., Vorona, O. I. & Nedbaieva, S. M. (2001). *Finansovi posluhy Ukrainy: entsyklopedychnyi dovidnyk [Financial services Ukraine: Encyclopedic Handbook]*. (Vols. 1-6). Kyiv: Ukrblankvydav [in Ukrainian].
  11. Panasiuk, B. Ia. (2016). Kooperatsiia ta intehratsiia v suchasnomu seli [Integration and cooperation in the modern village]. *Visnyk ahrarynoi nauky – Bulletin of Agrarian Science*, 4, 24–29 [in Ukrainian].
  12. Taran-Lala, O. M. (2016). Problemy funktsionuvannia spozhyvchoi kooperatsii yak sotsialno-ekonomichnoi systemy v novykh ekonomichnykh umovakh [Problems consumer cooperation functioning as a socio-economic system in the new economic conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Ekonomika» – Scientific Bulletin of Uzhgorod University: Collected papers. A Series «Economics»*, (1 (47), (Vol. 1), (pp. 152–158) [in Ukrainian].
  13. Taran-Lala, O. M. (2016). Vzaiemodiiia natsionalnoi ekonomiky i spozhyvchoi kooperatsii yak sotsialno-ekonomichnoi systemy [Interaction of the national economy and consumer cooperatives as socio-economic system]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 3 (30), Part II, 216–221 [in Ukrainian].
  14. Taran-Lala, O. M. (2016). Metodolohichni aspekty formuvannia mekhanizmu diahnostyky efektyvnoho funktsionuvannia spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy yak sotsialno-ekonomichnoi systemy [Methodological aspects of diagnostic mechanism effective functioning of consumer cooperation of Ukraine as a socio-economic system]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Serii: «Ekonomichni nauky» – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade: Collected papers. A Series «Economic Sciences»*, (1 (73), (pp. 77–91) [in Ukrainian].

С. С. Николенко, доктор экономических наук, профессор; **Е. Н. Таран-Лала**, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Структурная модель оценки эффективности функционирования потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики.**

Аннотация. Целью данного исследования является обоснование места и роли потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики и построение структурной модели оценки эффективности ее функционирования. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких методов исследования: логического и сравнительного анализа, группировки и сопоставления. **Результаты.** Развитие потребительской кооперации и ее агропромышленной интеграции является одним из первоочередных направлений стабилизации и развития аграрного сектора национальной экономики. Поэтому эффективность функционирования потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики, которая тесно связана с развитием производительных сил и углублением общественного разделения труда через специфические особенности этой организационно-правовой формы объединения, должна характеризоваться определенными критериями и системой экономических показателей. В статье рассмотрены вопросы, касающиеся места и роли потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики. Методологически сформирована и построена структурная модель оценки эффективности функционирования потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики. **Практическое значение результатов исследования.** Комплексную оценку эффективности функционирования потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики с использованием предложенной структурной модели целесообразно проводить на основе постоянного мониторинга при необходимости оценки ее состояния в государстве или в регионе (области) и разработки направлений корректировки организационно-правовых, экономических и социальных условий перспективного развития потребительской кооперации. При этом практическое использование предложенной модели позволит за счет выборочного использования показателей предоставлять комплексную оценку функционирования потребительской кооперации в аграрном секторе национальной экономики.

Ключевые слова: критерии, показатели, оценка эффективности, потребительская кооперация, аграрный сектор, национальная экономика.

S. Nikolenko, Dc. Econ. Sci., Professor; **O. Taran-Lala**, Cand. Econ. Sci, Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Evaluation of efficiency of the functioning of consumer cooperation in the agrarian sector of national economics.**

Annotation. The aim of this study is to study the efficiency of consumer cooperatives in the agricultural sector of the national economy and construction of structural models for evaluating the efficiency of consumer cooperatives in the agricultural sector of the national economy. **Methodology of research.** The objectives of the article implemented by using the following research methods: logical and comparative analysis, grouping and comparison. **Findings.** Development of consumer cooperatives and agro-industrial integration is one of the priority areas of stabilisation and development of the agricultural sector of the economy. Therefore, the efficiency of consumer cooperatives in the agricultural sector of the national economy, which is closely linked to the development of productive forces and the deepening social division of labour due to the specific characteristics of the legal form of association, shall have certain criteria and the system of economic indicators. The article deals with the question of the place and role of consumer co-operation in the agrarian sector of the national economy. A structural model for assessing the efficiency of consumer cooperatives functioning in the agrarian sector of the national economy was systematically formulated and constructed. **Practical value.** A comprehensive assessment of the efficiency of consumer cooperatives in the agricultural sector of the national economy of the proposed structural model should be performed through continuous monitoring of the need to assess its status in the country or region (region) and developing areas of the adjustment of organizational, legal, economic and social conditions perspective of consumer cooperatives. However, the practical use of the proposed model will by selective use of indicators to provide a comprehensive assessment of the functioning of a consumer cooperatives agricultural sector of the national economy.

Keywords: criteria, indexes, estimation of efficiency, consumer cooperation, agrarian sector, national economy.